

Francouzský zákonodárný systém o ochraně spotřebitele

Jean-Pierre Pizzio

► To cite this version:

Jean-Pierre Pizzio. Francouzský zákonodárný systém o ochraně spotřebitele. Cahiers du CEFRES, 2001, Spotřebitelská legislativa EU a její implementace do práva členského a kandidátského státu (na příkladu Francie a České republiky), 27, pp.51-97. halshs-01227109

HAL Id: halshs-01227109

<https://shs.hal.science/halshs-01227109>

Submitted on 11 Nov 2015

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

Cahiers du CEFRES

N° 27, Spotřebitelská legislativa EU a její implementace do práva členského a kandidátského státu (na příkladu Francie a České republiky)

Georges Mink, Solange Grondin, Václav Libánský (Ed.)

Jean-Pierre PIZZIO

Francouzský zákonodárný systém o ochraně spotřebitele

Référence électronique / electronic reference :

Jean-Pierre Pizzio, « Francouzský zákonodárný systém o ochraně spotřebitele », Cahiers du CEFRES. N° 27, Spotřebitelská legislativa EU a její implementace do práva členského a kandidátského státu (na příkladu Francie a České republiky) (ed. Georges Mink, Solange Grondin, Václav Libánský).

Mis en ligne en / published on : avril 2010 / april 2010

URL : http://www.cefres.cz/pdf/c27/pizzio_2001_ochrana_spotrebitele_francouzska_legislative.pdf

Editeur / publisher : CEFRES USR 3138 CNRS-MAEE

<http://www.cefres.cz>

Ce document a été généré par l'éditeur.

© CEFRES USR 3138 CNRS-MAEE

Francouzský zákonodárný systém o ochraně spotřebitele

Jean-Pierre PIZZIO (Univerzita, Dijon)

Úvod

1 – Francouzský zákonodárný systém o ochraně spotřebitele, který je založen na speciálním právu, na spotřebitelském právu, je velmi rozvinutý, ovlivňuje jiné právní disciplíny a je považován za jeden z nejpropracovanějších ochranných systémů na světě.

V rámci Evropské unie je francouzské spotřebitelské právo mezi právy jednotlivých členských států právem, které nejlépe chrání zájmy spotřebitelů. Zde si především můžeme položit otázku, zda toto právo je správným modelem k následování, pokud jde o přístup k jednotnému evropskému trhu.

Odpověď je přirozeně kladná, je však nutné ji nuancovat.

Je kladná, jestliže potřeba chránit vlastní státní příslušníky převažuje nad všemi jinými úvahami. Otevření hranic a volný oběh zboží a služeb vystavuje domácí spotřebitele nebezpečí dovozu nebezpečných výrobků nebo služeb. Francouzské spotřebitelské právo, jehož úroveň ochrany je obecně vyšší než je úroveň podle komunitárního práva nebo práva členských států, umožňuje omezit volný oběh zboží nebo služeb vždy, když se ukáže, že výrobky nebo služby z jiných členských států jsou nebezpečné nebo že obchodní praktiky používané k prodeji těchto výrobků nebo služeb jsou nepřipustné.

Pokud jde o národní výrobce, chrání se před konkurencí levnějších výrobků a tudíž výrobků horší kvality a mohou snadněji vyvážet své výrobky, jejichž úroveň bezpečnosti je uspokojivá.

Avšak přehnaná často protekcionismem poznamenaná ochrana může situaci zvrátit a může poškodit nejen spotřebitele ale i domácí výrobce.

Příliš přísná národní právní úprava může bránit konkurenci a zbavit spotřebitele výrobků nebo služeb prodávaných v zahraničí.

Zejména příliš přísná národní právní úprava může v rámci Společenství bránit výměně, pokud z hlediska ochrany spotřebitelů není tato úprava odůvodněná v obecném zájmu. Je zde nebezpečí, že bude prohlášena za neslučitelnou s volným oběhem nebo se zásadou vzájemného uznávání národních zákonodárných systémů stanovenou Evropským soudním dvorem, podle níž úprava používaná na výrobky a služby, které obíhají v jednotném evropském trhu, je úpravou země původu těchto výrobků nebo služeb nikoli úpravou země určení.

Cizí podnikatelé, jejichž výrobky nebo služby nemohou vstoupit na trh některého členského státu pod záminkou, že neodpovídají právní úpravě tohoto členského státu, mají možnost nechat rozhodnout o tom, aby tato směně bránící úprava byla nahrazena úpravou země původu zboží.

Následkem toho budou národní podnikatelé vystaveni konkurenci cizích výrobků nebo služeb, proti které nebudou moci vystupovat, neboť musí dodržovat platnou právní úpravu země, kde působí. Budou tedy obětí pozitivní diskriminace, kterou bude možné vyloučit jen tak, že bude zpochybněna příliš přísná národní úprava.

Výhodou francouzského spotřebitelského práva je, že chrání lépe než práva jiných členských států a naopak má tu nevýhodu, že je více vystaveno zkoušce slučitelnosti s právem komunitárním.

Je dobře mít na paměti tuto zvláštnost, když představujeme francouzský spotřebitelský zákonodárný systém.

2 - Spotřebitelské právo vzniklo ve Francii počínaje rokem 1970, a to spojením několika jevů:

- na jedné straně velkovýroba standardizovaných a napodobovaných výrobků určených široké veřejnosti
- na druhé straně značná komercializace těchto výrobků v distribuční síti spojená se vznikem velkých firem
- a konečně zvýšení kupní síly spotřebitelů.

Z toho vyplynula masová spotřeba zbavená jakéhokoli individuálního vztahu mezi spotřebitelem a obchodníkem.

Tímto vývojem nebo revolucí se spotřebitel dostal do trojího nevýhodného postavení:

- ekonomické znevýhodnění k poměru k obchodníkovi, který se stal mocným a vnucuje své obchodní praktiky a prodejní podmínky
- technické znevýhodnění v poměru k výrobkům, které se čím dál více napodobují, jsou často předem zabalené, spotřebitel nezná jejich původ, složení a riziko možných nebezpečí, zejména pokud jde o potraviny.
- právní znevýhodnění, jde-li o typizované smlouvy vypracované výlučně profesionály, spotřebitel tyto smlouvy nechápe a unikají mu jejich účinky.

3 – Politicky, a to jak z pohledu národního, tak komunitárního, se prosadila nezbytnost právem upravit ekonomické a smluvní vztahy mezi profesionály a spotřebiteli.

Tato politická vůle byla u zrodu spotřebitelského práva.

Zajisté často pozorujeme, že už před rokem 1970 spotřebitelé využívali ochranu vyplývající z některých zákonů, např. ze zákona z 1. srpna 1905 o podvodech a padělcích, jehož účelem byl boj proti podvodům a zvýšení etiky obchodních praktik.

Cílem těchto zákonů nebylo ani tak chránit zájmy spotřebitelů, ale spíše chránit čestné obchodníky před nekalou konkurencí nečestných obchodníků, kteří podváděli pokud jde o kvalitu zboží, které prodávali přirozeně za nižší cenu.

4 – Zákonodárství přijaté od roku 1970 výlučně ve prospěch spotřebitelů sleduje dva jemu vlastní cíle.

– Prvním cílem je zajistit ochranu jednotlivého spotřebitele ve vztahu k profesionálům.

Tomuto jednotlivému spotřebiteli byla přiznána, pokud uzavírá smlouvy s obchodníky případ od případu bez souhrnné strategie, tato specifická práva:

- právo být informován o charakteristice a ceně výrobků a služeb nabízených k prodeji, aby mohl nechat působit konkurenci při srovnávání obchodních nabídek
- právo odstoupit od některých smluv, buď proto, že jsou uzavřeny při podomním obchodu nebo prostřednictvím komunikační techniky na dálku, což jsou metody prodeje, které mohou ovlivnit souhlas spotřebitele nebo proto, že jsou složité jako např. úvěrové smlouvy. Spotřebitel má právo buď odstoupit od těchto smluv nebo má právo je zrušit a tím svůj souhlas odvolat.
- právo využít u těchto smluv písemnou formu spojenou s obligatorními údaji, které informují spotřebitele o předmětu smlouvy, dosahu jeho závazku a jeho specifických právech.
- právo odmítnout ve všech smlouvách nepřípustná ujednání, které jej zavazují ve velmi nevyváženém smluvním vztahu
- právo vypovědět smlouvy, pokud profesionál nedodrží lhůtu v nich sjednanou pro splnění
- právo odstoupit od úvěrových smluv, pokud kupní smlouva nebo úvěrem financovaná smlouva o plnění služeb je zrušena nebo rozvázána z důvodu neplnění, např. když prodávající nedodá zboží

- právo spotřebitele – dlužníka, který je nadměrně zadlužen, získat nový splátkový kalendář, tedy odklad jeho dluhu, což někteří označují poněkud nesprávně jako právo nezaplatit.

Některá z těchto práv jako je právo na odstoupení, jsou automatická, jejich použití nepředpokládá soudní žalobu.

Je tomu tak i v případě sankcí, které jsou spojeny s některými z těchto práv, např. ztráty nároků na úroky u protiprávní úvěrové smlouvy, tato ztráta je vyslovena, aniž by spotřebitel musel prokázat, že utrpěl újmu.

- Druhým cílem je zajištění kolektivní ochrany spotřebitelů, a to přijetím dvou souborů opatření

Za prvé je kolektivní ochrana spotřebitelů svěřena několika institucím.

Pro posílení pozice spotřebitelů byly jejich sdružením již přiznány některé výsady:

- právo zastupovat zájmy spotřebitelů v různých orgánech, které jsou pověřeny připravit a vypracovat spotřebitelské právo, aby tak podpořily základní práva spotřebitelů zejména pokud jde o bezpečnost.
- právo hájit u soudu tytéž zájmy, pokud je porušují profesionálové, kteří nedodržují právní úpravu a dosáhnout toho, aby soudce rozhodl buď o škodě a úrocích a jejich náhradě, a to ve prospěch všech spotřebitelů nebo o zastavení nedovolených praktik.

V utopistické vizi bylo si možné představit, že organizace spotřebitelů jako oponent moci by mohla dávat přednost vzniku sjednaného spotřebitelského práva, tedy práva konsensuálního a nikoli práva upraveného právním předpisem.

Poté byly vytvořeny různé instituce, jejichž úkolem je starat se o ochranu zájmů spotřebitelů, např. Komise pro bezpečnost spotřebitelů, Komise pro nepřípustná jednání, Národní spotřebitelská rada a Národní spotřebitelský ústav.

Byla rovněž vytvořena hospodářská správa, jejímž posláním je dohlížet na správnou činnost trhu, vyhledávat a zjišťovat porušování pravidel o ochraně spotřebitelů.

Za druhé, tato kolektivní ochrana je založena současně na prevenci a represii chování, které škodí zájmům spotřebitelů.

Prevence se zásadně týká kvality a bezpečnosti výrobků a služeb uvedených na trh. V této oblasti dal zákonodárce veřejné moci pravomoc přijímat právní opatření, jež stanoví charakteristiku výrobků, jejich prodejní název, složení, obal a podmínky užívání a jež neustále přizpůsobují bezpečnost výrobků rozvoji vědeckých poznatků. To však nezabránilo tomu, aby Francie poznala i rub těchto opatření, jenž zdůraznil slabost jejího ochranného systému ve

věci infikované krve nebo šílených krav. Pokud neexistují opatření přijatá veřejnou mocí, musí sám profesionál jako osoba odpovědná za první uvedení výrobků nebo služeb na trh dohlížet na bezpečnost těchto výrobků nebo služeb. Tuto povinnost zesiluje nová zásada, zásada opatrnosti, která přikazuje výrobcí zdržet se nebo učinit opatření, pokud výrobky znamenají možné nebo pravděpodobné riziko, to jest riziko dosud s jistotou neprokázané. Prevence se rovněž týká smluvní oblasti. Úkolem Komise pro nepřípustná ujednání jako zvláštního orgánu je nacházet ve smlouvách navržených spotřebitelům tato nepřípustná ujednání nebo je oznamovat.

Represe spočívá ve veřejnoprávních sankcích směřujících vůči profesionálovi, který neplní své povinnosti vůči spotřebitelům. Spotřebitelské právo je právem s přísnými veřejnoprávními sankcemi, neboť nedodržením většiny pravidel o ochraně spotřebitelů znamená porušení právního předpisu, ať už se jedná o pravidla týkající se bezpečnosti, smluv, zákonného charakteru obchodních transakcí, reklamy, prodejních metod nebo marketingových metod.

Stanovení sankcí na základě spotřebitelského práva je francouzskou zvláštností, neboť pokud jde o ochranu spotřebitele mnohé členské státy Evropské unie používají jinou legislativní politiku.

Např. Německo začlenilo tuto ochranu do občanského zákoníku, což znamená, že sankce, které mohou být použity proti profesionálům, jsou výlučně sankcemi občanskoprávními, jejichž uplatnění záleží pouze na spotřebiteli.

Francie se vyslovila pro speciální spotřebitelské právo, jež se relativně osamostatnilo od občanského zákoníku a jehož veřejnoprávní sankce jsou často předmětem kritiky. Přesto jsou nezbytné, chceme-li zajistit rovněž kolektivní ochranu spotřebitelů.

Bez nich by tato ochrana byla jen ochranou individuální, jako je tomu v Německu.

S těmito sankcemi tato ochrana spojuje základní hodnoty společnosti, což se nazývá obecným zájmem a jeho ochrana je svěřena státní správě a státnímu zastupitelství, které jsou pověřeny zjišťováním a stíháním činů, sankcionovaných trestním právem.

5 – Ochrana spotřebitelů, individuální nebo kolektivní, je založena na souboru zákonů a nařízení vypracovaných nesystematicky podle potřeby. Přístup k nim nebyl snadný, protože tyto texty byly roztroušené ve všech odvětvích práva, ve všech zákonících.

Proto vznikla nutnost přistoupit ke kodifikaci těchto textů.

První návrh spotřebitelského zákoníku předložila komise, které předsedal pan Calais-Auloy. Jednalo se o skutečnou kodifikaci, která měla vést k přestavbě spotřebitelského práva s cílem upevnit jeho základní koncepce a vyloučit některé nepřesnosti.

Tento návrh se nerealizoval, protože kodifikace uskutečněná v roce 1993 pro část legislativní a v roce 1997 pro část nařizovací se spokojily s kompilací, se shromážděním existujících zákonů, které byly souvisle rušeny nikoli měněny.

Tento typ kodifikace nazvaný kodifikace administrativní nebo kodifikace pozitivního práva neumožnil ukončit předcházející potíže a určité rozpory.

V současné době je vhodné zdůraznit, že kodifikace tím, že relativně osamostatnila spotřebitelské právo od jiných právních odvětví a dala mu materiální existenci, se zasloužila o jeho zpřístupnění.

6 – Avšak toto právo se nestalo právem samostatným, odděleným od ostatních právních disciplín a chránícím samo o sobě spotřebitele. Je to speciální právo, které nevylučuje ostatní práva.

Nikomu neunikne, že spotřebitel uzavírající smlouvy je rovněž chráněn ustanoveními občanského zákoníku, obecným právem závazkovým.

Spotřebitelské právo stanoví specifická pravidla pouze v případě, kdy se tato ochrana stává nedostatečnou.

Ale mimo tato specifická pravidla platí opět právo obecné a řídí se jím spotřebitelské smluvní vztahy, což znamená, že pro stanovení pravidel o uzavření, plnění a neplnění smluv se kombinuje použití občanského zákoníku a spotřebitelského zákoníku.

Také nikomu neunikne, že spotřebitel je rovněž chráněn i jinými právy, pokud není smluvní stranou.

Jako ekonomický činitel je spotřebitel obecně chráněn soutěžním právem a právem obchodním.

Jako poškozený je chráněn občanskoprávní úpravou odpovědnosti.

Jako účastník soudního řízení je chráněn procesním právem.

Konečně je-li stranou mezinárodní nebo přeshraniční smlouvy, je chráněn mezinárodním právem soukromým a zejména pravidly Bruselské úmluvy a Římské úmluvy, na základě nichž je v případě sporu určen příslušný soud a zákon, kterým se smlouva řídí.

Soubor těchto práv vytváří francouzský spotřebitelský zákonodárný systém.

Pouze správní právo zůstává stranou tohoto zákonodárného systému. Tímto právem se nadále řídí pouze smlouvy uzavřené mezi spotřebiteli, uživateli veřejných služeb a veřejnými zařízeními čistě správní povahy.

Lze ještě připomenout, že spotřebitelské právo počíná pronikat do tohoto práva a do jisté míry je ovlivňuje, zejména v oblasti léčebné odpovědnosti ve státních zařízeních.

7 – Aby bylo možné pochopit celý francouzský spotřebitelský zákonodárný systém, je nutné výklad rozdělit do dvou etap:

- představit spotřebitelský zákoník na straně jedné
- vysvětlit vztahy, které existují mezi spotřebitelským zákoníkem a jinými právními disciplínami, zejména závazkovým právem na straně druhé.

I. Spotřebitelský zákoník

Jestliže obsah spotřebitelského zákoníku je dosti souvislým celkem, jeho aplikace přesto vyvolává jisté problémy.

1°) – Obsah spotřebitelského zákoníku

Je nutné se zmínit o dvou základních bodech:

- které texty byly kodifikovány
- jak je uspořádáno kodifikované právo

a) Pokud jde o kodifikované texty, spotřebitelský zákoník vykazuje dvě zvláštnosti:

- První zvláštností je, že nebyly kodifikovány všechny texty přijaté ve prospěch spotřebitele, což může překvapit.

Ve skutečnosti byly kodifikovány pouze texty obsahující obecná pravidla, která platí pro soubor výrobků nebo služeb nabízených spotřebitelům, pro soubor spotřebitelských smluv, pro metody prodeje nebo marketingové metody, které se týkají těchto výrobků nebo služeb.

Nejsou tedy kodifikovány texty, která obsahují specifická pravidla:

- pro takovou smlouvu, jakou je např. smlouva o zprostředkování sňatků,
- pro takový výrobek nebo službu jako jsou např. léčiva.

Tyto texty jsou uvedeny v příloze spotřebitelského zákoníku.

Toto rozlišení však někdy není dodržováno. Např. zákon, který transponuje komunitární směrnici o poskytnutí užívacího práva k nemovitosti na určitou dobu neboli timesharing byl kodifikován, i když jde o specifickou smlouvu.

- Druhou zvláštností je, že jiné texty, které mají být aplikovány na všechny ekonomické činitele, tj. na vztahy mezi profesionály, mezi profesionály a spotřebiteli a mezi jednotlivými osobami byly rovněž kodifikovány ve spotřebitelském zákoníku.

Tyto texty si kladou za cíl zajistit nejen obecné uspořádání trhu, zejména poctivost obchodních transakcí vyloučením podvodů při prodeji zboží a při reklamě, ale i bezpečnost výrobků i služeb.

Spotřebitelský zákoník není určen výlučně spotřebitelům.

b) Pokud jde o strukturu, je spotřebitelský zákoník rozdělen do pěti knih.

Účelem rozdělení do těchto knih je uspořádání předmětu úpravy.

– V knize I. jsou uvedena pravidla, která chrání spotřebitele jako ekonomického činitele a jako smluvní stranu.

Jako ekonomický činitel je spotřebitel chráněn a tato ochrana je založena na určitých povinnostech uložených profesionálům:

- na povinnosti informovat před a při uzavření smlouvy o charakteristice, kvalitě a ceně spotřebních výrobků
- na povinnosti informovat v rámci srovnávací reklamy,
- na zákazu profesionálovi používat obchodní praktiky narušující soutěž jako jsou odmítnutí prodeje, klamavá reklama, prodej s prémiemi nebo vázaný prodej.

Spotřebiteli jako smluvní straně jsou přiznána tato specifická práva:

- na jedné straně právo odmítnout ve všech spotřebitelských smlouvách nepřípustná ujednání a právo na předložení jasně formulovaných smluv, jejichž jedno vyhotovení mu může být předáno
- na druhé straně v určitých smlouvách uzavřených v rámci prodejních metod, které mohou ovlivnit souhlas spotřebitelů, právo na odstoupení, to jest právo odvolat svůj souhlas, pokud byla smlouva uzavřena mimo obchodní zařízení, při podomním obchodu nebo prostřednictvím komunikační techniky na dálku, telefonicky, prostřednictvím televize, korespondenčního prodeje nebo internetu
- Kniha II. se zabývá výrobky a službami, které byly dány na trh.

Jsou v ní uvedeny tři soubory povinností ukládaných profesionálovi:

- povinnost konformity, která spočívá v tom, že se budou prodávat jen ty výrobky nebo služby, které jsou v souladu s úpravou, která určuje charakteristiku a prodejní název těchto výrobků nebo služeb
- povinnost neklamát, pokud jde o konformitu nebo charakteristiku výrobků nebo služeb
- povinnost bezpečnosti, která nutí profesionála dát na trh jen bezpečné výrobky nebo služby, to jest takové, které nejsou závadné, pokud jde o bezpečnost odpovídající vědeckým a technickým poznatkům.

Tato povinnost, která se týká prevence rizika, se musí odlišovat od odpovědnosti, kterou má profesionál v případě škody způsobené nedostatečnou bezpečností výrobku. Tato odpovědnost, která se nazývá odpovědností za vadné výrobky, je předmětem specifického zákona z roku 1998, který transponuje komunitární směrnici z roku 1985; tato zákonná úprava byla kodifikována v rámci občanského zákoníku.

- V knize III. nazvané Zadlužení jsou uvedena nejen pravidla týkající se ochrany spotřebitele – uživatele úvěru, spotřebního úvěru a hypotečního úvěru, ale i pravidla přijatá ve prospěch značně předluženého spotřebitele.

Je vhodné poznamenat, že tato úprava se ukazuje jako příliš restriktivní od té doby, kdy se předlužení stalo rovněž prostředkem boje proti chudobě a nejen proti nadměrným závazkům vyvolaným úvěrem.

- Kniha IV. je věnována organizacím spotřebitelů.

Upřesňuje podmínky, za kterých mohou veřejné orgány schválit ty organizace, které mají zajistit obranu spotřebitelů.

Podává podrobný přehled různých soudních žalob, které tyto organizace mohou za tímto účelem podat.

- Kniha V. uvádí různé veřejné instituce, které se specializují na spotřebitelské právo nebo se podílejí na obraně spotřebitele.

2°) Aplikace spotřebitelského zákoníku

- Aplikace spotřebitelského zákoníku není vždy snadná, neboť některé nedostatky trvají i nadále pokud jde o rozsah jeho aplikace a sankce, které mají být použity v případě nedodržení některých pravidel.

Je nutné odstranit tyto nedostatky spotřebitelského zákoníku, protože na jejich základě vznikají závažné sporné otázky.

a) Rozsah aplikace

- Rozsah aplikace není přesně stanoven, protože spotřebitelský zákoník se představuje jako zákoník o třech dimenzích.

- První dimenze je jasná, protože pravidlo o ochraně výslovně označuje spotřebitele jako osobu, v jejíž prospěch je tato ochrana.

Všichni se shodnou na definici spotřebitele jako osoby, jednotlivce, který se chová tak, aby uspokojil svou osobní potřebu nebo užíval výrobku nebo služby neprofesionálně.

– Druhá dimenze není tak přesná. Některá pravidla ochrany vymezují rozsah své aplikace negativně, když uvádějí, že se neaplikují na profesionály. Je tomu tak zejména, pokud jde o pravidla, která se týkají podomního prodeje a nepřipustných ujednání. Pokud jde o tato pravidla, byla položena otázka, zda profesionál, který pro potřeby podniku uzavírá smlouvy mimo svou odbornost, nemá být přirovnán ke spotřebiteli proto, že stejně tak jako on je nekompetentní a nezkušený. V rámci své profesionální činnosti by takový být neměl.

Protože jde o závažný spor, současné řešení, ke kterému se přihlíží, spočívá v tom, že již nebereme v úvahu nekompetentnost profesionála, ale omezíme se na předmět smlouvy, abychom si ověřili, zda tento předmět je v přímém či nepřímém vztahu k jeho profesionální činnosti. Bylo by možné ušetřit se takovému rozporu.

- Třetí dimenze jasná není, protože některá pravidla o ochraně neobsahují ustanovení o oblasti jejich aplikace.

Někteří se mylně domnívají, když vycházejí z toho, že tato pravidla byla zařazena do spotřebitelského zákoníku, že tato třetí dimenze se výlučně týká vztahů mezi profesionály a spotřebiteli.

Tato interpretace se může ukázat jako nepřesná. Abychom ji pochopili, musíme se vrátit ke kodifikaci pozitivního práva. Tato kodifikace pouze shrnuje zákony, které již existovaly dříve, aniž je pozměnila, zejména aniž by pozměnila rozsah jejich aplikace. Jak jsme již uvedli, do spotřebitelského zákoníku byly zahrnuty zákony, které upravují rovněž vztahy mezi profesionály jako např. zákon o klamavé reklamě, zákon o podvodech se zbožím a službami, zákon o lichvě a o lichvářských úrocích z úvěru. Tvrdilo se, že zákaz lichvářských sazeb se po kodifikaci tohoto zákona vztahuje jen na spotřebitelské úvěry a nikoli na úvěry mezi profesionály, což je zřejmý omyl.

Závěrem lze říci, že kodifikace pozitivního práva je zdrojem nejasností a obtíží. Abychom poznali rozsah aplikace některých textů zařazených do spotřebitelského zákoníka je někdy nutné se vrátit k zákonům, které byly zrušeny.

Tyto zákony je nejen obtížné najít a navíc si můžeme být jisti, že po nějakém čase budou zapomenuty a do popředí se dostane riziko jejich mylné interpretace.

b) Sankce, které mají být použity

- Dalším problémem spojeným s uplatněním spotřebitelského zákoníku je sankce, která má být použita v případě nedodržení některých textů o ochraně spotřebitelů a podmínek uzavření spotřebitelských smluv.
- Ve spotřebitelském zákoníku jsou uvedeny specifické sankce, které mají povahu veřejnoprávní nebo občanskoprávní anebo obojí.

Pokud nedodržení textu je pouze předmětem veřejnoprávních sankcí, kladla se otázka, zda nebylo možné rovněž požadovat neplatnost smlouvy, která nebyla řádně uzavřena.

Kasační soud to připustil s odůvodněním, že spotřebitelské právo má charakter veřejného pořádku (ordre public) a použil pravidlo občanského zákoníku, že každá smlouva, která není v souladu s veřejným pořádkem je zcela neplatná.

Ale tato rozhodovací praxe soudů je zpochybněna, a to proto, že není možné uložit sankci v případě, kdy ji spotřebitelský zákoník nepředpokládá. Také na rozdíl od Kasačního soudu někteří soudci, kteří rozhodovali ve věci samé, rozhodli, že např. u podomního prodeje porušení zákazu přijmout platbu profesionálem během lhůty pro odstoupení od smlouvy spotřebitelem, které je veřejnoprávně sankcionováno, nemůže vést k neplatnosti smlouvy.

Kasační soud ostatně změnil svou judikaturu o spotřebním úvěru. Rozhodl, že předání kapitálu dlužníkovi během doby určené k odstoupení nemá za následek neplatnost smlouvy.

Pokud nedodržení textu je pouze předmětem občanskoprávní sankce určené spotřebitelským zákoníkem, klade se též otázka, zda by bylo možné doplnit tuto specifickou občanskoprávní sankci občanskoprávní sankcí práva obecného jakou je neplatnost smlouvy.

Tato otázka byla kladena u úvěrových smluv, které musí splňovat velmi přísné formální podmínky a být v souladu se vzorovými smlouvami, které upravují tyto texty.

Proti profesionálovi, bance, která uzavírá úvěrovou smlouvu, jež neodpovídá těmto vzorovým smlouvám se použije specifická občanskoprávní sankce, kterou je ztráta práva na úrok.

Kasační soud nejprve rozhodl, že banka nemá nárok na úroky, ale i o tom, že smlouva, která nebyla řádně uzavřena, je neplatná. Nyní změnil svou judikaturu a judikuje pouze ztrátu nároku na úroky s odůvodněním, že pokud spotřebitelský zákoník uvádí specifickou občanskoprávní sankci, nepoužijí se občanskoprávní sankce práva obecného.

Konečně: pokud spotřebitelský zákoník stanoví neplatnost smlouvy, která nebyla řádně uzavřena, kladla se otázka, zda tato neplatnost je neplatností absolutní nebo relativní. Kasační soud rozhodl, že soudce nemůže dát z moci úřední podnět k přezkoumání otázky, zda smlouva byla uzavřena řádně či nikoliv. To vede k domněnce, že jde o neplatnost relativní a že podnět k jejímu vyslovení musí dát spotřebitel.

- Z uvedeného vyplývá, že znění spotřebitelského zákoníku musí být jednoznačné a přesné, aby nedocházelo k rozporům při výkladu textů v něm obsažených.

Tento rozpor je však i prospěšný, neboť ukazuje, že spotřebitelské právo, dokonce kodifikované, není odděleno od občanského práva a ostatních odvětví práv.

Je vhodné se tím zabývat, avšak omezit se jen na vztahy mezi spotřebitelským právem a obecným právem závazkovým.

II. Vztahy mezi spotřebitelským právem a obecným právem závazkovým

Spotřebitelské právo je v nejužším styku s obecným právem závazkovým, neboť obě tato práva mají společnou oblast, a to oblast smluvní a oblast občanskoprávní odpovědnosti.

1°) Smluvní právo

- V oblasti smluvní bylo spotřebitelské právo prezentováno jako právo, které reaguje na excesy spotřební společnosti, které obecné smluvní právo nebylo schopné napravit.

Aby tyto nedostatky byly zmírněny, spotřebitelské právo zavedlo specifické techniky k ochraně souhlasu, které mají derogační povahu v poměru k obecné právní úpravě, jako je povinnost uzavírat některé smlouvy písemně a zahrnout do nich informativní údaje, což narušuje princip konsensualizmu, a jako je právo odstoupit od smlouvy, což narušuje obligatorní sílu smlouvy jednou uzavřené.

Obecně bylo řečeno, že spotřebitelské právo je lépe přizpůsobené vývoji společnosti a má sklon vytlačit obecné právo, které by mělo jen okrajovou úlohu.

- Tento názor není přesný, protože jej popírají dva soubory zjištění:
 - na jedné straně spotřebitelské právo je speciálním právem, jehož existence není možná bez práva obecného, které doplňuje
 - na druhé straně spotřebitelské právo je evolučním faktorem práva obecného, které obohacuje a oživuje vlastní institut smlouvy.

a) Spotřebitelské právo doplňuje právo obecné

Komplementárnost mezi těmito dvěma právy vyplývá ze skutečnosti, že každé odstraňuje nedostatky druhého.

- Na prvním místě obecné právo závazkové odstraňuje nedostatky spotřebitelského práva. Nesmíme zapomenout, že spotřebitelské právo je právem speciálním, které, aby korigovalo nedostatky práva obecného, zasahuje jen nárazovitě.

Tam, kde nezasahuje, se vždy použije právo obecné. Neobsahuje-li spotřebitelský zákoník zvláštní ustanovení, obecné podmínky vzniku a plnění spotřebitelských smluv se i nadále řídí právem obecným.

Stejně tak právo obecné umožňuje pochopit právní smysl některých výrazů použitých ve spotřebitelském zákoníku, který má zjednodušenou terminologii z toho důvodu, aby toto právo bylo přístupné všem.

Výrazy jako vypovědět závazek, vzdát se závazku, které jsou vlastně vyjádřením existence práva na odstoupení, musí být interpretovány ve světle práva obecného, aby jejich účinky vznikly již v momentu uzavření smlouvy.

- Za druhé, spotřebitelské právo odstraňuje nedostatky práva obecného, zejména pokud jde o ochranu souhlasu.

Obecné právo chrání nedotknutelnost souhlasu po uzavření smlouvy s možností prohlásit smlouvu za neplatnou, pokud existují vady souhlasu. Spotřebitelské právo chrání nedotknutelnost souhlasu před a během uzavření smlouvy a ukládá profesionálovi povinnost poskytnout informace a často umožnit spotřebiteli, aby uvážil svůj závazek a případně během této doby na rozmyšlenou od smlouvy odstoupil.

Tento systém prevence, který se vysvětluje zejména tím, že přísný formalismus, který zavazuje profesionála uzavřít smlouvu písemně a zahrnout do ní informace, je nutný a v zásadě se kombinuje se systémem ochrany uvedeným v občanském zákoníku.

Bylo například rozhodnuto, že spotřebitel, který nevypověděl smlouvu během doby dané mu na rozmyšlenou, který v této lhůtě nevyužil práva na odstoupení, se může vždy dovolávat vady souhlasu a dosáhnout neplatnosti smlouvy.

Avšak tato komplementárnost spotřebitelského práva a práva obecného může být zpochybněna.

Již skutečnost, že ve spotřebitelském zákoníku existuje specifická sankce jako je ztráta nároku na úroky věřitelem v případě úvěrové smlouvy, jež nebyla řádně uzavřena, zbavuje spotřebitele práva dovolávat se neplatnosti smlouvy. Dále, dodržení pravidel formy určených k informování spotřebitele presumuje, že jeho souhlas je bez závad, což jej může rovněž

zbavit práva dovolávat se neplatnosti, jestliže profesionál zatajuje informaci, která podle zákona není povinná.

Řečeno jasně, formalismus nemusí působit správně a může se obrátit proti spotřebiteli.

Jestliže komplementárnost obou práv zde ukazuje své meze, může také naproti tomu působit kladně, pokud se obecné právo judikaturou obohacuje při styku s právem spotřebitelským.

b) Spotřebitelské právo – vývojový faktor práva obecného

Tento vývoj je významný ve dvou oblastech.

- Pokud jde o ochranu souhlasu, judikatura opustila abstraktní koncepci smluvní strany podle občanského zákoníku a přihlédla ke kvalitě profesionála nebo neprofesionála jako smluvní strany, aby zajistila ochranu slabé strany smlouvy.

Aby soudci více chránili neprofesionální smluvní stranu, tj. neinformovanou a nezkušenou smluvní stranu, uložili profesionálovi povinnost informovat o podstatných údajích smlouvy a podmínkách jejího plnění, například informovat o riziku, které vzniká při užívání prodané věci nebo povinnost bezpečnosti výrobku nebo služby, které jsou předmětem smlouvy.

- Pro smlouvy, pro které je charakteristické velmi nevyvážené plnění, judikatura, inspirující se legislativou o nepřipustných ujednáních přijatou ve prospěch spotřebitelů, rozšířila význam důvodu smlouvy, který byl původně chápán tak, aby zabránil jedné smluvní straně zavázat se vůči druhé smluvní straně bez obdržení protihodnoty a který se stal nástrojem nápravy závažné smluvní nevyváženosti.

Ve skutečnosti je možné dosáhnout neplatnosti takových nevyvážených ujednání, neboť taková ujednání se považují za nenapsaná stejně jako je tomu u nepřipustných ujednání.

Spotřebitelské právo ovlivňuje nejenom smluvní právo ale i právní úpravu odpovědnosti.

2°) Právní úprava odpovědnosti

- Povinnost bezpečnosti, která ukládá profesionálovi zaručit bezpečnost svého kontrahenta během plnění smlouvy, vznikla v obecném právu působením judikatury.

Za svůj pozoruhodný vývoj vděčí však spotřebitelskému právu, které z této povinnosti učinilo zákonnou povinnost, a to ze dvou důvodů:

- z důvodu prevence rizika, aby zavázalo profesionála uvádět na trh jen bezpečné výrobky nebo služby

- z důvodu odpovědnosti, aby usnadnilo nápravu škod, které vznikly z důvodu nedostatečné bezpečnosti výrobků.
- Nedávno vydaný zákon z roku 1998, který transponuje do francouzského práva komunitární směrnici o odpovědnosti za škody způsobené vadnými výrobky má spotřebitelskou inspiraci, i když se aplikuje u každého poškozeného a byl kodifikován do občanského zákoníku.

Tímto zákonem se zavádí nový režim odpovědnosti, který charakterizují dvě základní pravidla:

- na jedné straně se jedná o odpovědnost objektivní, která neukládá poškozenému, aby podal důkaz o zavinění profesionálem
- na druhé straně se jedná o jednotnou odpovědnost, která se aplikuje ve prospěch každého poškozeného aniž se přihlíží k tomu, zda je smluvní stranou nebo třetí osobou.

Tento zákon byl ve Francii přijat se zpožděním, přesně za 14 let po přijetí směrnice. Také na rozdíl od nečinnosti zákonodárce judikatura předstihla transpozici a přizpůsobila obecné právo režimu předpokládanému směrnicí.

Tato situace ve Francii vyvolala, pokud jde o zákon z roku 1998, reakci dvojího druhu.

Někteří tvrdili, že tento zákon není velkým přínosem a že obecné právo o odpovědnosti mnohdy chrání lépe než tento nový režim odpovědnosti. Jiní zdůrazňovali, že tento zákon znamená nezanedbatelný přínos, ale že současně vyvolává více problémů než řeší, neboť překrývá obecné právo tak, že poškozený má možnost výběru režimu odpovědnosti.

Koexistence těchto dvou režimů vyvolává vážné obtíže, neboť v určitých bodech si tyto režimy odporují, zejména pokud jde o riziko vývoje: podle nového zákona je profesionál zproštěn odpovědnosti, podle obecného práva nikoliv.

III. Směrnice o ochraně ekonomických zájmů spotřebitelů

1 – Ochrana ekonomických zájmů spotřebitelů pokrývá rozsáhlou oblast a jejím cílem je chránit spotřebitele jako ekonomického činitele a jako smluvní stranu.

Jako ekonomický činitel spotřebitel využívá specifická pravidla, jejichž předmětem je

- za prvé zajistit poctivost obchodních transakcí odstraněním podvodů v oblasti reklamy, prodeje výrobků a poskytování služeb
- za druhé zabezpečit volnou konkurenci právní úpravou nebo zákazem některých prodejních metod nebo některých praktik

- za třetí zajistit, že spotřebitelé nebudou vyzýváni k uzavírání smluv takovou propagační činností, jakou je prodej s prémii, ztrátový prodej nebo vázaný prodej. Taková činnost je považována za příliš podněcující a je zde riziko, že svobodné uvažování spotřebitelů bude ovlivněno.

Jako smluvní strana spotřebitel využívá specifická pravidla, jejichž cílem je:

- za prvé zachovat neporušenost jeho souhlasu, a to tak, že při uzavírání smlouvy jsou mu poskytnuty informace a po uzavření smlouvy má právo na odstoupení, pokud jsou smlouvy uzavírány v rámci některých prodejních metod jako je podomní prodej nebo prodej na dálku nebo pokud jde o složité smlouvy, které vyžadují určitý čas na rozmyšlenou, aby bylo možné posoudit dosah závazků, jako je tomu např. u úvěrové smlouvy
- za druhé zachovat rovnováhu smluvních vztahů vyloučením nepřipustných ujednání ve všech spotřebitelských smlouvách
- za třetí zaručit řádné plnění smlouvy pokud jde o určité speciální smlouvy jako je prodej, zájezdy za předem smlouvenou cenu, multivlastnictví a smlouvy s odloženým plněním.

2 – Jestliže ve francouzském právu většina těchto cílů byla realizována, není tomu tak z hlediska komunitárního, kde harmonizace nebyla ani zdaleka provedena ve všech sektorech a pokud byla provedena, ani zdaleka to neznamená jednotnou ochranu ve všech členských státech Evropské unie.

- V současné době je harmonizace částečná.

- Přednost byla dána smluvní oblasti.

Existují směrnice obecného dosahu, které se týkají všech spotřebitelských smluv, pokud byly uzavřeny:

- nevyváženě a obsahují nepřipustná ujednání
- v rámci prodejní techniky, podomního prodeje nebo prodeje na dálku, které mohou ovlivnit souhlas spotřebitele.

Existují směrnice, jejichž dosah je omezenější a které se týkají některých speciálních smluv:

- o spotřebním úvěru
- o zájezdech za předem smlouvenou cenu
- o multivlastnictví nebo užívání nemovitostí po určitou dobu
- o prodeji spotřebních výrobků a záruce za ně.

- V jiných sektorech k harmonizaci nedošlo.

Žádná směrnice se nezabývá marketingovými metodami, prodeje s prémiemi, vázaného prodeje nebo prodeje se ztrátou.

V této neharmonizované oblasti se aplikují pravidla o volném pohybu zboží.

Podle rozsudku Cassis de Dijon se musí použít úprava platná v zemi původu zboží nebo služeb s výjimkou ochrany legitimních zájmů spotřebitelů, která odůvodňuje, že se místo úpravy platné v zemi původu, která se považuje za nedostačující z hlediska ochrany, použije úprava platná v zemi určení.

Ale toto pravidlo, které se stále aplikuje pokud jde o technické předpisy o výrobcích, se nepoužívá při úpravě obchodování; do této kategorie náleží úprava marketingových metod.

Od té doby, kdy byl vydán rozsudek Keck et Mithouard, se pro úpravu obchodování s výrobky používá úprava platná v zemi určení.

- Pokud dojde k harmonizaci, neznamena to ještě, že byla dosažena jednotná ochrana ve všech členských státech.

Na rozdíl od směrnic o bezpečnosti výrobků, které jsou úplnými směrnicemi a nenechávají členským státům, které se musí jimi řídit, žádný prostor pro manévrování, směrnice na ochranu ekonomických zájmů spotřebitelů jsou s výjimkou směrnice o srovnávací reklamě směrnicemi minimálními.

Tyto směrnice ponechávají členským státům možnost zachovat nebo vypracovat národní úpravy přísnější než je komunitární model.

To je případ Francie, která je jednou z evropských zemí, kde ochrana spotřebitelů je obecně na nejvyšší úrovni.

Směrnice z 20. prosince 1985 o smlouvách sjednaných mimo obchodní zařízení, označovaná jako směrnice o podomním prodeji

1°) Charakteristika směrnice

Směrnice určuje operace podomního prodeje a režim ochrany, který platí pro spotřebitele, který při podomním prodeji doma nebo mimo obchodní zařízení podepíše smlouvu o koupi výrobků nebo poskytnutí služby.

Tato směrnice vyvolala změnu francouzského práva, pokud jde o rozsah aplikace, ale zaostává ve srovnání s francouzským právem pokud jde o úroveň ochrany.

a) Rozsah aplikace

Rozsah aplikace francouzského práva byl v porovnání se směrnicí užší; bylo proto nutné vydat dva transpoziční zákony.

Pokud provedeme schematizaci, můžeme říci, že směrnice platí pro dvě modelové situace:

1 - První modelová situace

Profesionál se dostaví do bydliště spotřebitele nebo na jeho pracoviště.

- Směrnice se použije, pokud se návštěva uskutečnila pouze z iniciativy profesionála. V tomto bodě francouzské právo nebylo v úplném souladu, protože výjimky se týkaly zejména podomního prodeje, který provozují prodáváci bez stálého obchodu a nebo jehož předmětem byl prodej nových automobilů. Tyto výjimky již neexistují.
- Pokud se návštěva uskutečnila na výslovnou žádost spotřebitele na základě telefonické výzvy nebo po odeslání kuponu s odpovědí, směrnice se nepoužije s výjimkou situace, kdy profesionál využil návštěvu k tomu, aby nabídl spotřebiteli jiné než požadované výrobky nebo služby.

V tomto bodu bylo francouzské právo v souladu.

2 - Druhá modelová situace

Spotřebitel se dostaví do obchodu nebo na jiné místo, kde je organizován prodej.

- Pokud tam spotřebitel přijde z vlastního rozhodnutí, aniž by byl pozván profesionálem, není chráněn, i když přijde na veletrh nebo do místností, o kterých se dozvěděl z reklamy. Také v tomto bodu se obě práva shodují.
- Pokud spotřebitel přijde z iniciativy obchodníka, který ho k tomu vyzve,
 - buď aby se zúčastnil zájezdu, který obchodník organizuje a kde mu budou nabídnuty výrobky nebo služby
 - nebo se dostaví na pozvání na prodej organizovaný v bydlišti jiné osoby
 - nebo přijde do obchodu, aby tam dostal dárek a při té příležitosti jsou mu nabídnuty výrobky určené k prodeji nebo služby.
- ochrana se použije a zde se ještě obě práva shodují, snad kromě případu, kdy spotřebitel přijde do obchodu, protože směrnice se týká jen smluv sjednaných mimo obchodní zařízení.

b) Úroveň ochrany

Systém ochrany podle směrnice není na tak vysoké úrovni jako systém ochrany ve francouzském právu.

1 - Pokud jde o informování spotřebitele podomním obchodníkem, podle směrnice stačí uvést ve smlouvě informaci o právu spotřebitele odstoupit od smlouvy do určité doby po jejím uzavření.

Francouzské právo ukládá povinnost uvést více informací, které se týkají:

- nejen práva spotřebitele na odstoupení od smlouvy,
- ale také charakteristiky zboží nebo služeb, předmětů smlouvy a způsobů jejího splnění.

2 - Pokud jde o právo spotřebitele na odstoupení, směrnice nezakazuje profesionálovi plnit smlouvu a požadovat úhradu ceny během lhůty na odstoupení poskytnuté spotřebiteli.

Naopak francouzské právo zakazuje profesionálovi přijmout během této lhůty jakoukoliv platbu v jakékoliv formě a usnadňuje výkon práva na odstoupení tím, že se do smlouvy vloží oddělitelný formulář o odstoupení.

3 - Pokud jde o sankce v případě nedodržení pravidel, směrnice odkazuje na národní práva.

Je nutné poznamenat, že francouzské právo stanoví neplatnost smlouvy, která není v souladu s právní úpravou, ale nedodržení zákazu přijmout během lhůty k odstoupení úhradu předem, až dosud rovněž sankcionované neplatností smlouvy, vyvolalo nejednotnou judikaturu, která tuto sankci vždy neaplikovala.

2°) Problémy

Evropský Soudní dvůr se pětikrát zabýval použitím této směrnice.

1- Dva případy se týkají francouzského práva a vztahují se k definici spotřebitele.

- směrnice úzce definuje spotřebitele jako osobu, která nejedná v rámci své profesionální činnosti.
- víme, že francouzské právo rozšiřuje tuto ochranu i na profesionála, který jedná mimo svou odbornost a tak jej přirovnává ke spotřebiteli; je pravdou, že stále restriktivněji.

Soudní dvůr nepřipustil, aby obchodník, který prodává svůj podnik mimo své sídlo, což je činnost, která přesahuje jeho odbornost, mohl být přirovnán ke spotřebiteli ve smyslu směrnice. Připustil však, že směrnice není v rozporu s národní úpravou, která rozšiřuje ochranu na profesionály, kteří jednají mimo svou odbornost.

2 - Další tři případy se týkají jiných právních řádů

- Soudní dvůr rozhodl, že je rovněž chráněna záruka, která zajišťuje, že spotřebitel uhradí při podomním obchodu smluvený dluh.
- Rozhodl, že právo spotřebitele odstoupit od smlouvy je právem absolutním a současně právem volného uvážení, jehož výkon nepředpokládá, že spotřebitel byl ovlivněn profesionálem. Stejně tak, že výkon tohoto práva je bezplatný a že nemůže být spojován s úhradou nějakého paušálního odškodnění stanoveného profesionálem.
- Nakonec rozhodl, že směrnice, pokud není transponována do národního práva, nemá přímé účinky na vztahy soukromých osob a že v důsledku toho italský spotřebitel nemůže využívat právo na odstoupení vůči profesionálovi, pokud směrnice nebyla transponována do jeho národního (tj. italského) práva.

Naopak sdružení spotřebitelů by mohla vystoupit proti státu, že nesplnil své komunitární závazky a požadovat jménem společenství spotřebitelů, aby nahradil škodu včetně úroků.

Směrnice z 20. května 1997 o smlouvách uzavíraných na dálku

1 - Tato směrnice, která ještě nebyla transponována do francouzského práva, se použije na všechny smlouvy uzavírané na dálku, které se týkají věcí nebo služeb s výjimkou smluv týkajících se stavby, prodeje nemovitostí a smluv o finančních službách, které musí být předmětem jiné směrnice.

Smlouva uzavíraná na dálku je definována jako smlouva, která je navržena a uzavřena prostřednictvím komunikační techniky na dálku bez fyzické a současné přítomnosti obou smluvních stran.

2 - Je třeba provést soupis komunikačních technik na dálku, které umožňují uzavření smluv a které spadají do oblasti aplikace směrnice.

Rozlišujeme:

- tradiční techniky prodeje prostřednictvím korespondence, která spočívá v zaslání katalogů spotřebitelům a která jim umožňuje zaslat objednávky poštou, telefonicky nebo prostřednictvím internetu. Občanský zákoník uznává pouze korespondenční prodej prostřednictvím pošty. Zde vzniká problém čistě občanskoprávní, jak určit setkání

souhlasných projevů a datum, ke kterému je smlouva s konečnou platností uzavřena, což občanskoprávní doktrína nazývá smlouvy mezi nepřítomnými.

- moderní techniky prodeje na dálku, které používají komunikační sítě, přičemž
 - nabídka je sdělena telefonicky, v rozhlasu či televizi, pokud jde o prodej označovaný jako teleshopping nebo prostřednictvím internetu.
 - rovněž spotřebitel přijme nabídku prostřednictvím komunikační techniky na dálku, telefonicky nebo elektronickou poštou.

3 - Francouzské právo nepostrádá úpravu ochrany při prodeji na dálku, i když směrnice nebyla dosud transponována.

Ve skutečnosti spotřebitelský zákoník obsahuje ustanovení o všech operacích prodeje na dálku, což vylučuje aplikaci na smlouvy o poskytování služeb na dálku. V tomto bodě francouzské právo bude nutné sladit s právem komunitárním, které se vztahuje také na poskytování služeb na dálku.

Tato ustanovení zavádějí režim ochrany, který spočívá na dvou souborech opatření:

- v nabídce prodeje musí být uvedeny informace o jménu a adrese profesionála
- spotřebitel má právo výrobek vrátit do sedmi dnů ode dne jeho přijetí, výrobek musí být vyměněn nebo spotřebiteli musí být vrácena zaplacená částka, a to pod sankcí, pokud by profesionál odmítl vyhovět tomuto požadavku.

Nabídka prodeje prostřednictvím telefonu je ve francouzském právu považována za podomní obchod a je předmětem zvláštní právní úpravy.

V případě, že spotřebitel nabídku přijme, profesionál mu musí zaslat písemné potvrzení o tomto přijetí.

Spotřebitel je vázán jen tehdy, podepíše-li doklad.

Po dodání má spotřebitel právo do sedmi dnů výrobek vrátit a žádat jeho výměnu nebo vrácení peněz.

- Smlouvy prostřednictvím internetu, jejichž úprava je předmětem směrnice z 8. června 2000, nejsou v současné době, kdy je očekávána transpozice této směrnice, bez právní úpravy, neboť pro ně jako pro smlouvy sjednávané na dálku platí směrnice o těchto smlouvách.

1°) Charakteristika směrnice

a) Rozsah aplikace

1 - Pokud jde o smlouvy, rozsah aplikace směrnice je širší než ve francouzském právu, neboť směrnice se vztahuje na smlouvy o výrobcích a o poskytování služeb; smlouvy o poskytování služeb nejsou ve francouzském právu upraveny.

2 - Pokud jde o chráněnou osobu, směrnice hovoří o spotřebiteli v tradičním slova smyslu, jinak řečeno o osobě, která jedná v rámci svých osobních cílů, zatímco francouzské právo používá výraz kupující a dále jej neupřesňuje, to vyvolává dojem, že každý, kdo kupuje nějaký výrobek, ať profesionál nebo spotřebitel, je chráněn.

b) Úroveň ochrany

1 - Před uzavřením smlouvy musí být spotřebiteli poskytnuty informace o totožnosti profesionála, o charakteristice smlouvy, která má být uzavřena a o jeho právech, zejména o jeho právu na odstoupení.

2 - Tyto informace sdělené telefonicky nebo uvedené v katalogích, v televizi nebo na internetu, musí být písemně potvrzeny při plnění smlouvy, jinak řečeno při dodání objednaného zboží nebo poskytnutí služeb.

3 - Od okamžiku dodání zboží nebo uzavření smlouvy o poskytnutí služby má spotřebitel právo v sedmidenní lhůtě zboží vrátit nebo odstoupit od smlouvy o poskytnutí služby. Otázkou ovšem je, jak zjistit datum uzavření smlouvy, neboť směrnice požaduje pouze písemný souhlas spotřebitele s informací, ne však písemné potvrzení objednávky.

4 - Pokud profesionál nesplní povinnost podat informace, lhůta k odstoupení se prodlužuje na 30 dní.

5 - Při úhradě kartou může spotřebitel žádat zrušení úhrady, pokud jeho karta byla použita podvodně.

6 - Stejně jako podle směrnice o nepřípustných ujednáních a o časově omezeném užívání nemovitosti má i ochrana podle této směrnice veřejnoprávní povahu.

Z toho vyplývá, že spotřebitel nemusí být zbaven ochrany, ať je zákon, kterým se smlouva řídí, jakýkoliv, může to být i zákon třetí země, pokud je tato smlouva úzce vázána na území některého členského státu Evropské unie.

2°) Problémy

1 - Nelze je prozatím dost dobře určit, protože tato směrnice nebyla dosud ve většině členských států transponována.

2 - Požadavek písemného nosiče, písemného potvrzení informací nebo smlouvy nemusí být kompatibilní se směrnicí o elektronickém obchodování.

Směrnice z 5. dubna 1993 o nepřipustných ujednáních

Směrnice z 5. dubna 1993 o nepřipustných ujednáních byla transponována do francouzského práva v roce 1995. Tato směrnice nevyvolala významnou změnu francouzského práva, jehož součástí je již od roku 1978 zákon o nepřipustných ujednáních, takže se někteří domnívali, že transpozice již není nutná.

1°) Charakteristika směrnice

a) Rozsah aplikace

a') Definice nepřipustného ujednání

1 - Směrnice definuje nepřipustné ujednání jako ujednání, které vyvolává značnou nerovnováhu mezi právy a povinnostmi stran, která znevýhodňuje spotřebitele a zvýhodňuje profesionála.

Tato definice vyvolala změnu francouzského práva, které obsahovalo při definici nepřipustného ujednání dvě kritéria:

- na jedné straně značná nerovnováha nebo nadměrná výhoda
- na druhé straně zneužití ekonomické moci profesionálem, který vnucuje své právo využívaje svou převahu.

Toto druhé kritérium bylo zrušeno v roce 1995, aby francouzské právo bylo uvedeno do souladu se směrnicí. Ale vlastně se nejednalo ani o reformu, protože judikatura stanovila pravidlo, že zneužití ekonomické moci se vždy předpokládalo v adhezních smlouvách, a že zneužití spočívalo v tom, že spotřebitel neměl možnost vyjednávat.

Otázkou je, jak definovat to, co chápeme jako značnou nerovnováhu.

Směrnice stanoví, že značná nerovnováha založená ujednáním, je posuzována na základě různých prvků:

- okolnosti vzniku smlouvy
- jiná ujednání ve smlouvě

- ujednání jiné smlouvy, pokud je tato smlouva neoddělitelně vázána na smlouvu se sporným ujednáním, např. úvěrová smlouva se váže na kupní smlouvu, pro jejíž plnění zajišťuje finanční prostředky.

Z toho je nutné vyvodit závěr, že nepřipustný charakter jednoho ujednání může být v různých smlouvách různý. Je možné, že ze srovnání s ostatními ujednáními smlouvy může vyplynout, že nerovnováhu vzniklou na základě jednoho ujednání napraví jiné ujednání, které poskytne spotřebiteli protihodnotu, např. ujednání, které dává profesionálovi právo ukončit bez výpovědi smlouvu uzavřenou na dobu neurčitou, není nepřipustné, pokud spotřebitel má totéž právo.

2 - Aby bylo možné snadněji zjistit nepřipustná ujednání, obsahuje příloha ke směrnici seznam ujednání, která mohou být prohlášena za nepřipustná. Tento seznam, které francouzské právo převzalo, nemá právní hodnotu a slouží pouze jako návod soudci, který se s ním nemusí ztotožnit.

Pro úplnost je třeba dodat, že Francie má k dispozici jiný způsob, jak usnadnit soudci jeho práci.

Existuje totiž Komise pro nepřipustná ujednání, jejímž úkolem je přijímat doporučení zaměřená k vyloučení nepřipustných ujednání.

Seznam těchto doporučení, která také nejsou soudci uložena, mu nicméně usnadní jeho úlohu.

Francouzské právo umožňuje rovněž chránit i profesionála, který jedná pro potřeby svého podniku, vybočuje ze své odbornosti a kompetence a uzavírá smlouvy, jejichž předmět nemá přímý vztah k jeho profesní činnosti, např. smlouva týkající se koupě poplašného systému nebo smlouva o údržbě zelených ploch podniku.

b') Dotčené smlouvy

Směrnice omezuje ochranu na smlouvy, které nejsou sjednávány, tj. na adhezní smlouvy.

Francouzské právo toto nerozlišuje a zabývá se rovněž sjednanými smlouvami.

b) Úroveň ochrany a systém vyloučení nepřipustných ujednání

Ve francouzském právu existují vedle sebe dva systémy:

1 - Vyloučení veřejnou mocí, který je vlastní francouzskému právu a není uveden ve směrnici.

- Veřejná moc prostřednictvím nařízení může rozhodnout o tom, že některá ujednání jsou nepřipustná.

Tato nepřipustná ujednání jsou nedovolená, protizákonná, protože jsou v rozporu s právem.

Z toho vyplývá, že soudce nemá možnost volného uvážení a musí vyloučit ujednání zákonem zakázané.

Tento systém ve Francii dobře nefungoval. V současné době jen tři typy nepřipustných ujednání jsou prohlášeny za nedovolené.

2 - Vyloučení soudní cestou.

Tento systém je společný směrnicí a francouzskému právu.

Je věcí poškozeného spotřebitele, aby se obrátil na soudce a požádal jej, aby za nepřipustné prohlásil ujednání, kterého se nelze dovolat a které se považuje za nenapsané, což znamená, že musí být považováno za neplatné.

Soudce ve Francii měl po dlouhou dobu pravomoc za nepřipustná prohlásit jen ta ujednání, která již byla zakázána nařízením. Tuto pravomoc mu zákon nepřiznal u ostatních ujednání v nařízení neuvedených.

Toto řešení již neplatí, a to ze dvou důvodů:

Již Kasační soud se vyslovil odchýlně, když přiznal soudci pravomoc prohlásit za nepřipustné ujednání ve vyhlášce neuvedené.

Poté zákon z roku 1995, kterým byla transponována směrnice, potvrdil tuto orientaci.

- Rovněž sdružení spotřebitelů mají k obraně spotřebitelů preventivně jednat tak, aby ve vzorových smlouvách navrhovaných spotřebitelům soudce zrušil nepřipustná ujednání.

Za tímto účelem sdružení spotřebitelů mohou podat soudu žalobu o zrušení nepřipustných ujednání.

c) Ochrana má charakter veřejného pořádku (ordre public)

1 - Spotřebitelské právo je samo o sobě právem veřejného pořádku, protože zajišťuje ochranu spotřebitelů.

Směrnice obsahuje předstih v otázce, která byla převzata do francouzského práva. Týká se práva aplikovatelného na přeshraniční smlouvy.

2 - Komunitární ochrana proti nepřiměřeným ujednáním má skutečně veřejnoprávní povahu a to v tom smyslu, že spotřebiteli nemůže být odmítnuta ochrana, uzavírá-li smlouvu

představující úzké sepětí s územím členského státu, jestliže zákon aplikovatelný na smlouvu je právním předpisem třetího státu v poměru k Evropské unii.

2°) Problémy

Jsou dvojího druhu.

Ve Francii byl a dosud je významný rozpor v otázce rozsahu aplikace ochrany.

a) Pojem spotřebitele

1 - Ve směrnici je chráněnou osobou pouze spotřebitel, za kterého se považuje osoba jednající pro své osobní potřeby mimo veškerou profesionální činnost.

2 - Ve francouzském právu je rozsah aplikace širší.

Proti nepřipustným ujednáním je chráněn nejen spotřebitel ale i neprofesionál, který jedná pro uspokojení svých soukromých zájmů, aniž by byl spotřebitelem, např. ti, kdo ukládají své úspory anebo jednotlivci, kteří prodávají své věci.

Profesionálové, kteří jednají mimo svou odbornost, se snaží vždy dosáhnout výhod této ochrany, i když Kasační soud přijímá restriktivnější řešení.

b) Systém vyloučení nepřipustných ujednání není uspokojivý

Skutečnost, že k tomuto vyloučení dochází soudní cestou, vede k rozdílným řešením, jež vyplývají ze subjektivního posouzení značné nerovnováhy soudem.

Bylo by žádoucí, aby zákon upravil seznam zakázaných nepřipustných ujednání a případně stanovil veřejnoprávní sankce, které by odradily profesionály, kteří mají v současné době tendenci spekulovat s nevědomostí spotřebitelů a zachovávat ve spotřebitelských smlouvách nepřipustná ujednání, i když byli odsouzeni k jejich odstranění.

Směrnice z 26. října 1994 o ochraně nabyvatelů při časově omezeném užívání nemovitostí

1 - Multivlastnictví, podle výrazu, který se používá ve Francii, nebo timesharing, je úkon, jehož prostřednictvím spotřebitel získá k nemovitosti, nejčastěji k bytu právo užívat a brát užitky, právo pobytu, obvykle na 15 dnů v roce.

To také nazýváme časově sdílenými pobyty.

2 - Komunitární právo jako první upravilo tento druh úkonu, a to směrnicí z října 1994, která byla zákonem z 8. července 1988 transponována ve Francii, kde předtím taková úprava neexistovala.

Ačkoli se jedná o zákon upravující zvláštní smlouvu, byl kodifikován v rámci spotřebitelského zákoníku.

1°) Charakteristika směrnice

a) Rozsah aplikace

1 - Směrnice upravuje ochranu nabyvatelů - spotřebitelů, kteří v rámci osobní potřeby uzavírají smlouvu za účelem, který nespadá do rámce profesionální činnosti.

2 - Z tohoto hlediska se francouzský zákon neliší od směrnice, protože vyhrazuje ochranu pouze spotřebiteli, který, ačkoli nebyl definován, je považován za osobu jednající v rámci svých osobních potřeb.

b) Úroveň ochrany

Systém ochrany podle směrnice je věrně transponován do francouzského práva.

Aniž bychom zacházeli do podrobností, je třeba říci, že

- profesionál musí předložit písemný návrh (nabídku) na uzavření smlouvy, v němž jsou uvedeny informace nezbytné pro spotřebitele a tento návrh musí v souladu s francouzským právem platit 7 dní.
- po uzavření smlouvy má spotřebitel právo do 10 dnů od ní odstoupit a během této lhůty nesmí být nic placeno.
- jestliže úhrada se zajišťuje úvěrem
 - na straně jedné je poskytnutí úvěru suspenzivní (odkládací) podmínkou hlavní smlouvy
 - na straně druhé odstoupení od hlavní smlouvy má za následek zrušení smlouvy úvěrové.

V případě přeshraniční smlouvy jsou stanovena tři pravidla

- na straně jedné jazyk smlouvy volí spotřebitel, avšak pokud spotřebitel bydlí ve Francii nebo pokud se věc nachází ve Francii, musí to být výhradně francouzský jazyk.
- na straně druhé směrnice i francouzský zákon přiznávají ustanovením o ochraně veřejnoprávní povahu v tom smyslu, že spotřebiteli je poskytována ochrana, ať už se smlouva

řídí kterýmkoli právním řádem, třeba právem třetí země, pokud se věc, předmět smlouvy, nachází na území Evropské unie nebo, je-li majetek mimo území Evropské unie byla smlouva uzavřena ve státě bydliště.

- konečně byla zakázána ujednání, která stanoví příslušnost soudu státu, který není účastníkem Bruselské úmluvy.

Ustanovení o uzavření smlouvy mají ve francouzském právu povahu ustanovení veřejného pořádku a jejich nedodržení má za následek neplatnost smlouvy.

2°) Problémy

1 - Směrnice a francouzský zákon vykazují některé nedostatky.

- Smlouvy jimi upravené jsou smlouvy uzavřené na dobu delší než 3 roky.

Profesionálové nyní navrhuji smlouvy na kratší dobu, aby se vyhnuli právní úpravě.

- Spotřebitelé musí hradit každý rok náklady, které jsou vyšší, než jsou náklady, které byly oznámeny a znají problémy, se kterými je spojeno postoupení jejich užívacího práva nebo přístup k programu výměny pobytů.

2 - Evropská komise počítá s určitými zlepšeními.

Tato zlepšení by se týkala prodloužení lhůty pro odstoupení a stanovení nových povinností pro profesionály.

Směrnice z 22. prosince 1986 o spotřebitelském úvěru

Směrnice z roku 1986 byla změněna a doplněna směrnicemi z 22. února 1990 a ze 16. února 1998, které upřesnily a změnily metody výpočtu roční procentní sazby.

Tato směrnice, která využívá metodu pojistné matematiky a určuje jednotlivé složky ceny úvěru, není v současné době ve většině členských států transponována.

1°) Charakteristika směrnice

Směrnice o spotřebitelském úvěru z roku 1986 je směrnicí minimální, která byla transponována do francouzského práva zákonem z 23. června 1989.

Zde francouzské právo stanoví režim, který poskytuje vyšší ochranu, a to z hlediska rozsahu aplikace tak i úrovně ochrany.

a) Rozsah aplikace

1 - Pojem spotřebitel je ve francouzském právu širší.

- Nepochybně jak směrnice tak francouzské právo nechrání smlouvy určené k financování profesionální činnosti, což v judikatuře vedlo k vyloučení ochrany profesionála, který vybočuje ze své odbornosti.

- Naopak, definuje-li směrnice spotřebitele jako fyzickou osobu, francouzské právo přiznává tuto povahu také osobám právnickým, např. sdružením, které nevykonávají profesionální činnost.

2 - Pokud jde o úvěrové operace, které podléhají právní úpravě, francouzské právo na rozdíl od směrnice nevylučuje bezplatný úvěr a přirovnává k úvěrům nájemní smlouvy s možností koupě nebo příslibu prodeje.

3 - Pokud jde o reklamu týkající se úvěru, je lépe začleněna do francouzského práva, které zakazuje na rozdíl od směrnice reklamu o bezplatném úvěru mimo prodejní místa.

c) Úroveň ochrany

1 - Úvěrová smlouva je ve Francii upravena mnohem lépe.

Zatímco se směrnice omezuje na požadavek, aby smlouva byla vyhotovena písemně a obsahovala určité množství informací o úvěrových podmínkách, francouzské právo

- posiluje informovanost spotřebitele tím, že vyžaduje nabídku úvěru ještě před uzavřením smlouvy

- upravuje vzorové smlouvy, které se liší podle druhu úvěru

- přiznává spotřebiteli právo na odstoupení po určitou dobu po uzavření smlouvy

- postihuje úvěrové nabídky jež neodpovídají právní úpravě tak, že věřitel ztrácí nárok na úroky.

- stanoví, pokud je úvěr určen pro financování jiné smlouvy, že obě smlouvy jsou právně vázány, jsou na sobě závislé, takže neplatnost nebo zrušení smlouvy financované úvěrem má za následek neplatnost nebo zrušení úvěru; vzájemná závislost smluv je ve směrnici fakultativním ustanovením.

- stanoví v případě selhání spotřebitele odškodnění, jehož výše se neurčuje volně.

- stanoví ochranu ručitele, která je analogická ochraně dlužníka

2 - Směrnice přinesla zlepšení francouzského práva pouze v případě, kdy spotřebitel splatí svou půjčku předčasně, neboť zakazuje věřiteli požadovat úhradu odškodnění.

2°) Problémy

S ohledem na explozi úvěrů, na straně jedné z důvodu rozvoje nových druhů úvěrů ve formě otevření úvěru a otevřeného revolvingového úvěru, na straně druhé z důvodu předvídatelného rozvoje přeshraničních úvěrových smluv, který upřednostňuje euro, a konečně z důvodu rozvoje on-line úvěrů prostřednictvím internetu, musí být komunitární směrnice, ale i francouzské právo revidováno.

Zdá se, že francouzské právo bylo tímto vývojem překonáno, ale zároveň i ohroženo.

a) Francouzské právo bylo překonáno

Je nedostačující z několika důvodů

1 - Legislativní rámec reklamy o úvěru má svá omezení.

Profesionálové, kteří nepřipustným způsobem využívají volný prostor ponechaný jim zákonem, používají reklamu k tomu, aby spotřebitele přesvědčili, že je možné získat úvěr okamžitě, na pouhé požádání nebo na telefonickou žádost, což je v rozporu se zákonem, který vyžaduje lhůtu na rozmyšlenou.

2 - Věřitelé používají nové úvěrové techniky, zejména otevření úvěru spojeného s použitím úvěrových karet, aby unikli závazné úpravě klasických úvěrů, osobní půjčky nebo půjčky určené k financování.

b) Francouzské právo je ohroženo

Je ohroženo z důvodu rozvoje přeshraničního úvěru a elektronického obchodování.

1 - Pokud jde o přeshraniční úvěry, zákon, kterým se smlouva řídí, určuje Římská úmluva, která v některých případech odkazuje na zákon země spotřebitele.

Kromě toho, že Římská úmluva je sama o sobě nedostačující, protože jí zavedený režim ochrany lze použít jen pro některé úvěrové smlouvy, hrozí nebezpečí, že francouzský zákon určený jako zákon, kterým se smlouva řídí, bude někdy považován za neslučitelný s volným poskytováním služeb, které ukládá komunitární právo a nebude možné jej aplikovat.

Je tu podezření, že ve francouzském právu existují disproporční ochranná opatření, zejména opatření, které vyžaduje aby smlouvy byly uzavírány podle vzorových smluv.

2 - Pokud jde o elektronické obchodování, směrnice z 8. června 2000 stanoví několik souborů ustanovení, která se použijí u on-line úvěrových smluv.

- Členské státy nesmí překážet rozvoji elektronických výměn a on-line smluv tím, že mají požadavky na formu, které se neslučují s elektronickým obchodem. Písemná forma je tedy ohrožena.

- Zákon, kterým se řídí reklama a obchodní jednání, je v souladu s judikaturou Soudního dvora zákon země, kde má profesionál provozovnu, tedy zákon země původu a nikoliv zákon země určení.
- Zákon, kterým se smlouva řídí, není předmětem žádné zvláštní úpravy, takže se aplikuje Římská úmluva, která nemůže dostatečně chránit všechny spotřebitele, kteří úvěr využívají.

Nicméně směrnice o smlouvách sjednaných na dálku, která se použije u on-line smluv, umožňuje chránit spotřebitele, neboť požaduje, aby informace pro spotřebitele byla v prodejní nabídce a přiznává mu právo na odstoupení.

Závěrem lze dodat, že Evropská komise byla vyzvána k tomu, aby přijala nová opatření ve věcech spotřebitelského úvěru, která mají posílit ochranu spotřebitelů v rámci úvěrových smluv spojených s použitím bankovních karet, vyloučit problémy týkající se přeshraničních úvěrů a konečně upřednostnit přijetí komunitární legislativy o předlužení spotřebitelů.